



BEGELEIDING EN ONDERSTEUNING OP EEN ZORGBOERDERIJ

COLOFON

Boom Beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur: Boom Beroepsonderwijs
Inhoudelijke redactie: Fida Teekens-Schuurman, Roelina Kikkert, Margot Rosink, Marjolein Klein Haarhuis, Freek Koster en Sofie Eva Brands.

Titel: Begeleiding en ondersteuning op een zorgboerderij
ISBN: 978 90 372 6591 0
Eerste druk/ eerste oplage

Bronvermelding: Hans Verburg|Shutterstock, Wikiwijs, Federatie Landbouw en Zorg, Loko Cartoons

© 2023 Boom Beroepsonderwijs | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom Beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

	Werken met dit keuzedeel	4
Hoofdstuk 1	Verzorging van dieren op een zorgboerderij	7
	Dier en gezondheid	8
	Diervoeding	11
	Hygiëne, zoönose: eigen hygiëne, preventie en besmetting	14
	De ethologie op een zorgboerderij	18
	Dieren hanteren en fixeren	19
	Dierenwelzijn: huisvesting en natuurlijke leefomgeving	21
	Begrippen	23
Hoofdstuk 2	Het verzorgen van gewassen op een zorgboerderij	25
	Groene leefomgeving	26
	Verzorging van gewassen	27
	Onkruid, plagen, ziekten en afwijkingen herkennen	28
	Gebruikte gereedschappen/apparatuur op een zorgboerderij	30
	Begrippen	31
Hoofdstuk 3	Begeleiden van zorgvragers op een zorgboerderij	33
	Kernwaarden van de zorglandbouw	34
	Activiteiten bij de zorgboerderij	35
	Arbo en veiligheid	37
	Je inleven in de gevoelens van de zorgvrager	38
	De ethiek op een zorgboerderij	40
	Dier-ondersteunde interventies (DOI)	42
	Dieren methodisch inzetten in de zorg	43
	Inspelen op de behoeften van de zorgvrager	46
	Rol begeleider op zorgboerderij	48
	Begrippen	52
Hoofdstuk 4	Uitdaging	55
	Index	60

WERKEN MET DIT KEUZEDEEL

Digitale leeromgeving



Bij sommige opdrachten heb je hulpmiddelen nodig; bijvoorbeeld filmpjes, formulieren of een link naar een website. Deze staan allemaal in de digitale leeromgeving. Het icoontje in de vorm van een wereldbol verwijst naar de digitale leeromgeving. Om hier te komen ga je naar digitaal.boomonderwijs.nl/beroepsonderwijs.

Eerste keer inloggen in de digitale omgeving

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken, moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Begeleiding en ondersteuning op een zorgboerderij

Een zorgboerderij is geen gewone boerderij, maar een plek waar mensen die extra ondersteuning nodig hebben – zoals (dementerende) ouderen, mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking of mensen met psychische problemen – kunnen werken en/of wonen. Het is een plek waar alle zorgvragers een zinvolle dagbesteding kunnen hebben in de natuurlijke omgeving van een boerderij. Op een zorgboerderij kunnen zorgvragers meehelpen met het verzorgen van de dieren, het bewerken van het land, het oogsten van groenten en het uitvoeren van andere taken die bij het agrarische bestaan horen.

Het mooie van een zorgboerderij is dat de zorgvragers op deze manier de kans krijgen om hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen, hun zelfvertrouwen te vergroten en nieuwe sociale contacten te leggen. Voor mensen met dementie biedt een zorgboerderij vooral structuur en een zinvolle en plezierige invulling van de dag. Iedereen is er welkom en dat is juist wat het zo'n bijzondere plek maakt - een plek waar iedereen zich thuis kan voelen.



Er zijn in Nederland verspreid over het land bijna duizend zorgboerderijen. Het aantal is de afgelopen vijf jaar snel toegenomen. Bekijk de video om een goed beeld te krijgen van het werken en leven op een zorgboerderij.



Let op!



Bij het doorwerken van dit keuzedeel is het wenselijk dat je stage loopt bij een zorgboerderij of dat je regelmatig gaat kijken en/of gaat meelopen op een zorgboerderij in de regio waar je woont. Eventueel interview je medewerkers of zorgvragers om aan informatie te komen.

Leerdoelen

1. Je hebt kennis van arbo en veiligheid.
2. Je hebt kennis van de kernwaarden van de zorglandbouw.
3. Je hebt kennis van de op het bedrijf voorkomende bedrijfsprocessen.
4. Je hebt kennis van de verzorging van erfbeplanting en groen.
5. Je hebt kennis van de verzorging van gewassen.
6. Je hebt kennis van dierenwelzijn: huisvesting gekoppeld aan natuurlijke leefomgeving.
7. Je hebt kennis van diergezondheid: kenmerken van gezonde en zieke dieren.
8. Je hebt kennis van diergezondheid: methoden om afwijkingen zintuiglijk waar te nemen.
9. Je hebt kennis van dier-ondersteunde interventies (DOI).
10. Je hebt kennis van diervoeding.
11. Je hebt kennis van ethiek.
12. Je hebt kennis van ethologie.
13. Je hebt kennis van hygiëne en zoönose: eigen hygiëne, preventie besmetting.
14. Je hebt kennis van veelgebruikte gereedschappen/apparatuur.
15. Je kunt de bedoelingen en de gevoelens van anderen begrijpen en invoelen.
16. Je kunt de leefomgeving van dieren reinigen en ontsmetten.
17. Je kunt dieren hanteren en fixeren.
18. Je kunt dieren methodisch inzetten in de zorg.
19. Je kunt inspelen op de behoeften van de zorgvrager.
20. Je kunt non-verbale communicatie herkennen bij zowel zorgvragers als dieren.
21. Je kunt veelvoorkomende onkruiden, ziekten, plagen en afwijkingen herkennen in gewas/erfbeplanting/groen.

Dit keuzedeel bestaat uit:

- *Theorie, begrippen en opdrachten*
Hierbij leer je over en oefen je met de praktijk. In sommige opdrachten werk je aan beroepsproducten, deze opdrachten herken je aan [BP]. De uitwerking van deze beroepsproducten kun je verzamelen in een portfolio en je hebt ze nodig om de uitdaging aan het einde van het keuzedeel goed af te ronden.
De beroepsproducten in dit keuzedeel zijn:
 - *Verzorgen van dieren*
 - *Verzorgen van gewassen, erfbeplanting, groen of moestuin*
 - *Het veiligheidsprotocol*
 - *Ondersteunende activiteit verzinnen met een dier*
- *Test je kennis*
Hiermee kun je zelf je kennis van de theorie testen.
- *Uitdaging*
Dit is het eindproduct en de afronding van het keuzedeel. Hier werk je gedurende het hele keuzedeel naartoe. En hier word je op beoordeeld.
Voor de uitdaging van dit keuzedeel maak je een voorstel voor gepaste zorg voor een bepaalde doelgroep op de zorgboerderij, dat afgestemd is op de individuele behoeften van elke zorgvrager.
- *Theorietoets*
Je docent besluit of je ter afsluiting een theorietoets maakt.



HOOFDSTUK 1

VERZORGING VAN DIEREN OP EEN ZORGBOERDERIJ

Op een zorgboerderij help je, samen met de **zorgvragers**, voor de dieren te zorgen. Je geeft ze eten en drinken en houdt hun verblijven schoon. Als er problemen zijn, meld je dit aan de leidinggevende van de zorgboerderij. Als begeleider help je zorgvragers en betrek je ze bij activiteiten met de dieren. Je zorgt dat de behoeften van de mensen en het bedrijf op elkaar aansluiten en zorgt voor een veilig werkomgeving.

Aan het eind van dit hoofdstuk

1. heb je kennis van dierenwelzijn en huisvesting
2. kun je dieren observeren
3. kun je ziekten herkennen bij dieren
4. heb je kennis van diervoeding
5. kun je leefomgevingen van dieren reinigen en ontsmetten
6. herken je de ethologie bij een zorgboerderij
7. kun je de hygiëne, zoönose en preventie voor besmetting in acht nemen bij een zorgboerderij
8. kun je dieren hanteren en fixeren
9. kun je dieren methodisch inzetten in de zorg.

Opdracht 1 Oriëntatie Mijn zorgboerderij

Om aan informatie te komen over het werken en leven op een zorgboerderij regel je voor jezelf een zorgboerderij als praktijkbedrijf.

- Welke zorgboerderij is jouw praktijkbedrijf?
- Wat zijn de adresgegevens en wie is de contactpersoon?
- Noteer kort in maximaal 150 woorden iets over de zorgboerderij waar je gaat kijken en leren.

Dier en gezondheid

Belangrijk is dat de dieren op een zorgboerderij gezond zijn. Er zijn verschillende kenmerken waaraan je de goede gezondheid van dieren herkent.



Of een dier gezond is, is aan verschillende kenmerken te zien.

Enkele voorbeelden van kenmerken die kunnen wijzen op een goede gezondheid zijn:

- normaal gedrag en een normale eetlust
- een normale lichaamstemperatuur, ademhaling, mest en urine
- een gladde, glanzende en aaneengesloten vacht of verenkleed
- een huid die vrij is van verwondingen, schilfers en parasieten
- roze **slijmvliezen**
- een normale productiviteit, zoals normale melkproductie bij koeien.

Het is belangrijk om op de gezondheidstoestand van dieren te letten, zodat ziekten of aandoeningen vroegtijdig kunnen worden opgemerkt en behandeld. Kenmerken die kunnen wijzen op een eventuele aandoening of minder goede gezondheid zijn:

- verlies van eetlust of gewichtsverlies
- afwijkingen in de lichaamstemperatuur, bijvoorbeeld verhoging of verlaging (let op: dit is bij een dier anders dan bij mensen)
- afwijkingen in de ademhaling, bijvoorbeeld hoesten, benauwdheid of neusuitvloeiing
- afwijkingen in de mest of urine, bijvoorbeeld diarree, obstipatie of bloed in de mest
- afwijkingen aan de vacht, huid of slijmvliezen, bijvoorbeeld roodheid, zwelling, jeuk of korstjes
- gedragsveranderingen, bijvoorbeeld apathie, rusteloosheid of agressie.

Afwijkingen zintuiglijk waarnemen

Voor jou als begeleider op een zorgboerderij is het dus belangrijk dat je goed op de gezondheidstoestand van dieren let, om vroegtijdig ziekten of aandoeningen te kunnen opmerken.

Als je wilt weten hoe het gaat met de gezondheid van dieren, kun je op verschillende manieren kijken, luisteren en voelen. Zo kun je door goed te observeren zien of een dier zich anders gedraagt dan normaal. Bij twijfel is het altijd verstandig om de dierenarts in te schakelen. De dierenarts kan door te voelen aan bepaalde delen van het lichaam, zoals de buik, ontdekken of organen anders aanvoelen dan ze zouden moeten. Door te luisteren naar bepaalde delen van het lichaam, zoals de borstkas, kan de dierenarts problemen met de ademhaling en hartslag opmerken. Indien nodig zal hij of zij andere onderzoeken uitvoeren. Je kunt hierbij denken aan **bloedonderzoek** en röntgenfoto's om een nauwkeurige diagnose te stellen.

Opdracht 2 Observeren van een dier

Observeer hoe de staat van de gezondheid is van van twee dieren naar keuze op de zorgboerderij.

- a. Kies twee dieren uit die op de zorgboerderij aanwezig zijn om ze te observeren en om er een gezondheidscontrole bij uit te voeren.



Bekijk de volgende websites.

- b. Vul de gezondheidschecklist in (wat is normaal en wat is afwijkend?) voor de dieren van jouw keuze. Gebruik hiervoor informatie uit betrouwbare bronnen, bijvoorbeeld AniCura of een website van een andere dierenartsenpraktijk, LICG, Levende Have.

Voer de gezondheidscontrole uit. Vul je bevindingen in.

Naam dier 1:			
Gezondheidskenmerken	Normaal	Afwijkend	Bevindingen
Huid/vacht/veren			
Oren			
Ogen			
Neus			
Gebit + tandvlees			
Spijsvertering			
Uitwerpselen/urine			
Anus			
Hoeven/klauwen/nagels			
Gedrag			
Beweging			
Voedingstoestand (conditie)			
Productie (indien van toepassing)			
Temperatuur			
Pols			
Ademhaling			

Naam dier 2:			
Gezondheidskenmerken	Normaal	Afwijkend	Bevindingen
Huid/vacht/veren			
Oren			
Ogen			
Neus			
Gebit + tandvlees			
Spijsvertering			
Uitwerpselen/urine			
Anus			
Hoeven/klauwen/nagels			
Gedrag			
Beweging			
Voedingstoestand (conditie)			
Productie (indien van toepassing)			
Temperatuur			
Pols			
Ademhaling			

c. Wat is je conclusie? Zijn de dieren gezond? Geef aan waarom wel of niet.

Opdracht 3 Ziekten herkennen

- a. Je gaat onderzoek doen op internet en/of op de zorgboerderij waar je stage loopt of op een zorgboerderij naar keuze. Je gaat van vijf dieren noteren wat een veelvoorkomende ziekte is. Let erop dat je een dier kiest dat wel vaak voorkomt op een (zorg)boerderij, anders kun je wellicht niet zoveel informatie vinden. Noteer voor welke vijf dieren je dit gaat onderzoeken.
- b. Per gekozen dier geef je aan:
- naam van de meest voorkomende ziekte
 - symptomen van de ziekte
 - oorzaak/oorzaken van de ziekte
 - preventieve behandeling van de ziekte (hoe kun je die voorkomen?)
 - mogelijke behandeling van de ziekte (hoe kun je die behandelen/genezen?).

Zet je informatie in de tabel of neem die op een gestructureerde manier op in een Word-document of een PowerPoint-presentatie.

Dier	Ziekte	Symptomen	Oorzaak	Preventieve behandeling	Curatieve behandeling

Diervoeding

Het geven van goede voeding is belangrijk. Welke diervoeding bij een zorgboerderij wordt gebruikt, kan variëren. Dit is afhankelijk van het soort dieren dat op de boerderij wordt gehouden. Over het algemeen wordt er gebruikgemaakt van kwalitatief hoogwaardige voeding, die geschikt is voor de bijzondere behoeften van de dieren. Deze kan bestaan uit hooi, stro, brokken, granen, groenten en fruit, en uit andere voedingsmiddelen die specifiek zijn voor het dier. Ook kan er rekening worden gehouden met eventuele gezondheidsproblemen of allergieën van de dieren en kan er gekozen worden voor biologische voeding.

Voeding

Voeding is simpelweg alles wat een dier eet en drinkt. Je kunt **voedingsstoffen** onderverdelen in de volgende drie taken:

1. Brandstoffen zorgen ervoor dat het lichaam energie heeft.
2. Bouwstoffen zorgen voor de bouw, groei en het herstel van het lichaam.
3. Beschermende stoffen zijn goed voor de weerstand van het lichaam.

Voedingsmiddelen kunnen opgebouwd zijn uit zes verschillende voedingsstoffen. Het gaat om: eiwitten, vetten, koolhydraten, mineralen, vitamines en water. Dit zijn alle voedingsstoffen die een dier nodig heeft.

Eiwitten (proteïne)

Dit zijn de bouwstenen van de weefsels en organen. Daarnaast leveren eiwitten als brandstof ook energie aan het lichaam. Eiwitten zijn opgebouwd uit aminozuren. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen dierlijke en plantaardige eiwitten. Dierlijke eiwitten zitten vooral in vlees, vis, eieren en zuivel. Plantaardige eiwitbronnen zijn bijvoorbeeld linzen, erwten, granen en sojabonen.

Vetten (lipiden)

Vetten zijn als brandstof belangrijke energieleveranciers. Voorbeelden van dierlijke vetten zijn vis(olie), vlees en zuivel. Voorbeelden van plantaardige vetbronnen zijn zaden en plantaardige oliën (bijvoorbeeld olijfolie).

Koolhydraten

Koolhydraten zijn plantaardig; ze bestaan uit suikers en leveren als brandstof snelle energie. Koolhydraten geven een verzadigd gevoel, maar een teveel aan koolhydraten kan leiden tot overgewicht.

Mineralen

Mineralen zijn bouwstoffen en beschermende stoffen. Enkele voorbeelden zijn: koper, zink, calcium, natrium, magnesium, ijzer.

Vitamines

Vitamines zijn goed voor de weerstand en opbouw van lichaamswefsel. Enkele voorbeelden zijn: vitamine A, D, E, K, B en C.

Water

Alle dieren hebben water nodig om te overleven. Water is een bouwstof en daarnaast is water nodig om voedingsstoffen en afvalstoffen te transporteren. Ook reguleert het de lichaamstemperatuur van dieren.

Type eters

Het menu van een dier wordt bepaald door het type eter dat het dier is. Dieren zijn in te delen in de volgende typen:

1. herbivoren (planteneters)
2. carnivoren (vleeseters)
3. omnivoren (alleseters).

Herbivoren

Herbivoren zijn planteneters. Dit komt van het Latijnse woord *herba*, wat 'gras', 'kruid' of 'plant' betekent. Sommige herbivoren eten naast plantaardig voedsel af en toe kleine hoeveelheden dierlijk voedsel. Planten zijn moeilijker verteerbaar dan vlees. Herbivoren hebben dan ook een aangepast maag-darmstelsel. Het darmstelsel is relatief lang en er zijn speciale aanpassingen mogelijk; denk aan voormaagvertering en meerdere magen, zoals bij herkauwers.